

BONUS

EN VERDER

Scholieren leren bewegen of scholieren leren gedragen?

Vanuit de KVLO was ik uitgenodigd voor een bijeenkomst op het kantoor van de KVLO in Zeist, met docenten LO waarvan twee deelgenomen hebben aan het tv-programma Kamp van Koningsbrugge (vanaf nu KvK). Een programma waarin deelnemers fysiek en mentaal tot het uiterste gebracht worden om uiteindelijk alleen diegenen over te houden die 'commando-waardig' zijn. Met als doel zelfontdekking en persoonlijke groei, waarbij deelnemers door leden van het Korps Commando Troepen uitgedaagd én geïnspireerd worden het maximale uit zichzelf te halen. Het thema van deze KVLO-bijeenkomst was de vraag of ervaringen van deelnemende gymleraren te vertalen zijn naar het (be)leven van scholieren. | Adrie de Herdt

Kwetsbaarheid

Ik heb mijn dienstplicht gedraaid als 'zandhaas' en noem die tijd een periode van 'veel wandelen in het bos'. Wij waren géén commando's of mariniers, in de verste verte niet. Er was geen oorlog en alles dat wij deden was voor ons nummer. Het enige dat ik geweldig vond was schieten en ik werd MAG-schutter. Dat is een groot geweer dat heel snel, heel veel kogels heel ver kan schieten tot wel 800 meter.

Adrie de Herdt heeft eerder in LO Magazine (2010, 2012, 2013, 2023) geschreven over omgaan met (wan-)gedrag van leerlingen met een expliciete mening over het adequaat omgaan met wangedrag, agressie, bedreiging en geweld binnen ons onderwijs. Hij geeft daarbij aanbevelingen voor zowel leerlingen als docenten. Adrie heeft ervaring zowel in het onderwijs als in de penitentiare inrichtingen en een eigen visie op omgaan met gedrag van jongeren en adolescenten. In dit artikel schrijft hij naar aanleiding van een bijeenkomst in juni 2024 met LO-collega's over weerbaarheid en weerbaar maken van jongeren op basis van de serie Kamp van Koningsbrugge. Is weerbaarheid en weerbaar maken van jongeren een item in het bewegingsonderwijs? Wat zijn aandachtspunten voor het (bewegings)onderwijs?

Als topkarateka heb ik karate-wedstrijden verloren en als cipier ben ik KO-geslagen, geworpen en meer en minder zwaargewond geraakt door geweld op mijn werkplek. Vechten betekent voor mij dat je niet wegloopt van gevaar, je nooit opgeeft, je uitdagingen oppakt en je na een 'verliespartij' toch de mat weer op gaat, toch weer naar je werk gaat. Voor mij draait het precies om deze kracht in KvK maar dan een paar graden zwaarder in dit tv-programma. Uiteindelijk draait alles om sterkte, om kracht in het hele leven. Zowel fysiek als mentaal.

Met de zogenaamde kracht van kwetsbaarheid zoals populair gemaakt door onderzoekers als Brené Brown, heb ik weinig. Misschien is de kracht van kwetsbaarheid bruikbaar binnen persoonlijke relaties. Maar het is van geen enkel belang geweest in mijn tijd als topsporter en al helemaal niet binnen mijn beroep als cipier. Ik ben van mening dat wij veel kritischer moeten kijken naar de kracht van kwetsbaarheid en moeten beseffen dat kwetsbaarheid binnen bepaalde machtsdynamieken en andere culturele contexten zeer beslist negatieve gevolgen kan hebben. Leraar versus leerling is een machtsdynamiek. Lesgeven aan een zeer diverse scholierenpopulatie kent ook verschillende culturele

Weerbaar maken

contexten. In sommige groepen kun je helemaal niet kwetsbaar zijn. Ooit had ik een huilende collega op mijn werkplek. Die blééf huilen tot ik hem naar huis liet gaan via een leidinggevende. Er was geen collega om af te lossen, dus draaide ik de hele afdeling in mijn eentje. Dit zagen de gedetineerden en dat was niet goed voor mijn collega. Zijn kwetsbaarheid werd als zwakte gezien. Dat was goed voor mij omdat ik in mijn eentje de afdeling de rest van mijn dienst draaide, wat gezien werd als meer dan gemiddeld sterk zijn.

Rolmodellen

Ik heb een afstudeerwerkstuk gemaakt voor de HALO. De onderzoeksopdracht luidde of het mogelijk is een moderne methode te ontwikkelen voor het weerbaar maken van adolescenten scholieren. Dit was in 2012. Ruim veertien jaar verder vind ik dat er niets veranderd is sinds mijn onderzoek. Misschien dat het nu wél tijd is voor verandering.

In mijn afstudeeronderzoek benadruk ik in 2012 het belang van docenten als rolmodellen. In een artikel in LO

Magazine van 2013 onder de kop 'Adequat reageren op wangedrag van scholieren', stel ik dat scholieren op zoek zijn naar docenten met 'grote verhalen'. Die verhalen vóórleven door prachtige voetbalacties in een gymles of door een wiskunde probleem op persoonlijke wijze te verduidelijken

aan de scholieren. Door authentiek en vaardig te wezen. Rolmodellen met een 'groot verhaal', zoals dat van de deelnemers aan KvK, waar scholieren graag naar opkijken, zich aan optrekken en zich daardoor verbeteren. Niet alleen in het bewegen of in cognitieve vaardigheden maar vooral in hun houding en handelen, hun attitude. Met name hun attitude ten aanzien van het adequaat omgaan met ongemakken als wangedrag, agressie, bedreiging en geweld maar ook met tijdsdruk, tegenslag en tegenwerking. Een pittige opdracht voor jonge mensen in een levensfase waarin van alles tegelijk gebeurt.

Mythes

Pakkende verhalen gaan in scholieren leven. Dat worden mythes. In mijn onderzoek naar hoe wij in ons onderwijs onze adolescenten scholieren weerbaar, veerkrachtig én vaardig kunnen maken, struikelde ik over de term 'mythes' binnen de pedagogiek. Het probleem voor docenten is, dat mythes alleen ontstaan uit authentieke verhalen of verhalen die op zijn minst geloofwaardig zijn en liefst in alle facetten echt gebeurd zijn. Helaas zijn er niet veel docenten met een geweldig en (vooral voor adolescenten) moedig verhaal.

Ik sta op het standpunt dat het sinds mijn afstudeerwerkstuk erger geworden is in ons onderwijs. In het artikel dat in 2022 in het LO Magazine 9 als digitaal

Rolmodellen

bonusartikel geplaatst werd, stel ik dat angst ons onderwijs 'verlamt'. Dat is anno 2024, slechts één jaar later alleen maar erger geworden. Op de dag van deze KVLO-bijeenkomst moest ik 's ochtends even naar het ziekenhuis in Almere. Daar kwam ik een gymleraar tegen waar ik een hoge pet van op heb. Een geweldige gymleraar maar, het vuur is er nu uit, de passie is weg en hij blijft alleen maar op zijn werk omdat hij als vader verantwoordelijk is voor zijn gezin. Een andere gymleraar die ik regelmatig in de sportschool tegenkom, zegt alleen maar te blijven werken omdat hij 'nog maar drie jaar hoeft'.

De werkelijkheid is weerbarstiger dan de verhalen, zoals zoveel grote verhalen verdwenen zijn uit onze samenleving. 'Welk verhaal moeten docenten nog vertellen om geloofwaardig over te komen?' staat in mijn artikel van 2023. Binnen de pedagogiek is bekend dat het bij adolescenten draait om de persoonlijkheid achter de docent. Dit is belangrijke informatie. Wordt die persoonlijkheid gespeeld, dan prikken pubers daar direct doorheen. Wees authentiek. Ik bedoel beslist niet dat jij als docent dan ook écht jezelf moet zijn. Je moet eerlijk zijn en op basis van afspraken en regels oprecht in actie komen. Pubers voelen emoties haarfijn aan. Zodra zij zien dat jij bang, nerveus, onzeker en angstig bent, gaat hun botte bij er direct in. Docenten moeten volgens mij niet gaan huilen waar hun leerlingen dit zien, zoals mijn collega deed in het volle zicht van alle gedeuteneerden. Tegelijk ken ik een docent persoonlijk, die eerst twintig minuten in de auto moest huilen voordat hij naar huis kon gaan. Wat is er gebeurd in ons onderwijs? Is dit bespreekbaar?

Legerkorps

Ik ben ooit door een 'domeinmanager' als LiO-stagiair ter verantwoording geroepen op diens kantoor. Dat heet tegenwoordig niet meer directeur. Scholieren zien hen amper, zij regelen van alles op de achtergrond. Ik had een hele problematische ouder aangesproken op diens wangedrag naar een andere docent. Om problemen op school met mijn stage te voorkomen was ik deze vader achterna gelopen de straat op, het schoolterrein af. Na terugkomst op school moest ik mij direct bij

Denken over zichzelf

de domeinmanager melden. Daar kreeg ik het volgende te horen: 'Adrie, wij zijn een docentenkorps, wij zijn géén politiekorps en géén legerkorps. Jij bent het visitekaartje van onze school, op school en daarbuiten'.

In het kader van docenten die aan KvK meegedaan hebben, volgens mij een passende herinnering. Tegelijk een mooie vraag: 'wat nemen docenten mee uit zo'n keiharde militaire ervaring voor hun leerlingen?'. Wat dragen ervaringen uit een tijd in een 'legerkorps' bij aan het helpen ontwikkelen van adolescenten scholieren? Is hierin alleen hun fysiek of mentale ontwikkeling van belang? Zeg maar: hun bewegen. Of is hierin ook hun attitude van belang? Zeg maar: het ontwikkelen van hun gedrag. Uiteraard gaat het om het aan onze samenleving aangepast gedrag.

Ik heb meegemaakt hoe Top600 jongeren die ooit in een Glenn Mills programma meegedraaid hadden, nu volgens het volwassenenstrafrecht veroordeeld waren. Dit zijn de zeshonderd zwaarste boeven van onder de vijftienvijftig jaar die gevangen zitten. Naar mijn ervaring als cipier, herinner ik mij deze inmiddels jongvolwassenen als leidinggevend binnen hun boevenorganisaties. Zij hadden bij Glenn Mills geleerd te disciplineren. Zichzelf én hun bendeleden. Wat tot beter georganiseerde boevenbendes leidde dan ik tot nu toe gewend was mee te maken als cipier. Discipline

in verkeerde handen kan blijkbaar een nadelige uitwerking hebben.

Terugkomend op adolescenten scholieren die wél naar school komen om te leren, vind ik dat hun attitude van groter belang is dan hun fysieke vermogen. Kort gezegd vind ik het denken van scholieren belangrijker dan het doen. Vooral het denken over zichzelf en hun houding en handelen tegenover anderen.

Kadaverdiscipline

Juist het werk als cipier heeft mij duidelijk gemaakt dat regels, waarden en normen een omgeving van sociale hygiëne creëren, waarin respect, veiligheid en samenwerking centraal staan. Zelfs met mensen die jij niet moet of die jou niet moeten. Soms stonden gestrafte mensen zo ontzettend ver van mij af dat ik werkelijk geen boe of bah tegen hen kon zeggen. Regels reguleren het onderling handelen op zulke momenten. Tegelijk ben ik blij inmiddels jaren met pensioen te zijn. Het houden aan regels hielp enorm. En moest ik mijzelf af en toe zoveel geweld aan doen om maar met anderen te blijven communiceren dat dit niet gezond meer was.

Dat overkwam mij als LiO-stagiair tot mijn grote verbazing ook. Glashard ligende leerlingen. Ouders die op gewelddadige wijze verhaal kwamen halen op school. Ouders die in tien-minuten-gesprekken achter hun probleemkinderen bleven staan. Hoewel ik voor mijn deeltijdstudie

pedagogiek een stage liep binnen Zorg en Welzijn, is mij gevraagd tien-minuten-gesprekken bij Handel en Economie bij te zitten. Twaalf weken lang lesgeven aan een 'minder makkelijke' klas in een heel ander domein. Overall was sprake van gebrekkige handhaving van regels en afspraken waardoor onenigheid kon ontploffen en gerechtigheid ver te zoeken was. Alles draait om goede regelgeving én handhaving.

'Kadaverdiscipline' is een woord dat sinds het uitstellen van de opkomstplicht voor de dienstplicht niet veel meer gebezigd wordt. Toentertijd werden houding en handelen van dienstplichtige soldaten gekscherend zo benoemd. Dienstplichtigen zouden slechts als 'kadavers' zonder nadenken alles moeten doen wat sergeanten hun opdroegen. Volkomen leven naar regels, afspraken en opdrachten. Of dit wel of niet waar is, heeft iedereen zelf kunnen bepalen die KvK gevolgd heeft. De vraag voor de KVLO-bijeenkomst was: 'Zijn ervaringen van deelnemers aan KvK te vertalen naar hulpmiddelen en/of handvatten die bruikbaar zijn voor docenten in het onderwijs?'

Details

Omdat al vooraf aangegeven werd dat deze KVLO-bijeenkomst een 'brainstorm-sessie' zou zijn, was het voor mij duidelijk dat er in vooral algemene termen een manier gezocht zou worden om te bekijken of ervaringen van aan KvK deelnemende gymleraren, bruikbaar zouden kunnen zijn binnen het onderwijs. Er zou geen oog zijn voor details. Iets wat juist in een militaire omgeving van groot belang is. Een omgeving waarin alles wat niet goed gedaan werd, gewoon opnieuw gedaan moet worden. Juist omdat details zo belangrijk zijn, ook in het gedrag van mensen onderling, dienen regels, waarden en normen gehandhaafd te worden. Bijvoorbeeld door gedetailleerde gedragscodes binnen het onderwijs op te stellen en te handhaven. Precies zoals legereenheden dit doen waardoor het voor iedere deelnemer aan KvK van meet af aan duidelijk was wat verwacht werd in houding en handelen.

Ik kan uit eigen ervaring als dienstplichtige 'zandhaas' verhalen vertellen over beloningen voor goed gedrag en

straffen voor gemaakte fouten. Direct. Daar werd nooit over getwijfeld door sergeanten.

Scholen kunnen dit toepassen door systemen van beloningen (zoals positieve feedback en privileges) en consequenties voor ongewenst gedrag in te voeren. Dit helpt bij het handhaven van orde en motivatie. Er zijn verschillende wetenschappelijke theorieën en onderzoeken die dit ondersteunen. Self-Determination Theory (Deci & Ryan): die stelt dat een gestructureerde en ondersteunende omgeving motivatie bevordert. Social Learning Theory (Bandura): die stelt dat leraren als rolmodellen dienen en gewenst gedrag moeten belonen om discipline en motivatie te bevorderen. Behavioral Management Theories (Skinner): die stelt dat in het klasmanagement positieve bekrachtiging gebruikt moet worden om gewenst gedrag te versterken. Drie theorieën die binnen mijn studie pedagogiek benadrukt werden om te volgen in het opvoeden van kinderen en jongeren en daarmee van belang zijn binnen ons onderwijs.

Het vertalen van de strakke discipline zoals dat te volgen was op tv bij KvK, in navolging van elite-onderdelen van het leger, naar het onderwijs kan bijdragen aan een gestructureerde, motiverende en ondersteunende leeromgeving. Maar niet een-op-een, er zal gebruikgemaakt moeten worden van wetenschappelijk ondersteunde theorieën en benaderingen, waarmee scholen een cultuur van discipline en samenwerking kunnen bevorderen waarin scholieren optimaal kunnen opgroeien.

Verbinding

Zijn er anno 2024 docenten die hun scholieren werkelijk kennen? Die weten wie hun ouders zijn, waar en hoe zij wonen? Of en waar zij van afhankelijk zijn? Werk? Inkomen? Welke obstakels zij ervaren in hun leven?'

Als cipier heb ik zoals eerder aangegeven met zogenaamde Top600 gedetineerden gewerkt. Vaak voor straffen van twee tot zes jaar. Dit zijn fikse straffen naar Nederlandse begrippen. Tegelijk heb ik vanuit mijn functie als landelijk bestuurder in de sector migranten bij de vakbond FNV, contact gehad met

ouders van Top600 gedetineerden. Zo heb ik een inkijkje gehad in de achtergrond en het leven van de gemiddelde Top600 gedetineerde. Ik kende ze. Dit leidde tot een andere band als cipier met aan mijn zorgen toevertrouwde gedetineerden: ik kon en mocht meer doen, laten en zeggen tegen Top600 gedetineerden. Ik had minder problemen met deze jongeren die het verkeerde pad gekozen hadden. Alhoewel ik inmiddels jaren met pensioen ben, word ik lopend door de Amsterdamse straten nog aangesproken door oud-gedetineerden uit de Top600 groep. Op een positieve wijze. Ik heb blijkbaar veel voor ze betekend. Dit lukt alleen zodra mensen zichzelf weten te verbinden met medemensen.

Hier ontbreekt het volgens mij aan in onze enorm geïndividualiseerde maatschappij. Niemand kent de ander goed genoeg of wil de ander goed leren kennen. Wij denken dat wij alles op ons eentje kunnen. Volgens mij is de rek er in ons onderwijs volkomen uit. De frustratietolerantie bandbreedte is bijzonder beperkt geworden. De opvoedkundige taak van ons onderwijs schiet tekort en heeft nieuwe aandacht nodig. Dat is nogal een boodschap!

Ook tijdens de KVLO-bijeenkomst als brainstormsessie, is het woord 'verbinding' veel gevallen. Volgens mij kan een cultuur van samenwerking en gemeenschapsgevoel in de klas, scholieren helpen elkaar te ondersteunen door samen te werken aan gemeenschappelijke doelen. Ik heb dat tijdens mijn onderzoek benoemd, vooral omdat dit van belang is voor onze samenleving. Ik wijs erop dat goed op school samenwerkende scholieren, tien jaar later binnen onze samenleving goed samenwerkende inwoners van ons land worden. Een niet onbelangrijk gegeven lijkt mij. Kernvraag is daarbij voor het onderwijs: leren wij scholieren beter bewegen of leren wij scholieren gedragen om deel te kunnen nemen aan bewegen en bewegingssituaties? ●

Contact

adrie@ridderfactor.nl

Kernwoorden

leren gedragen in bewegingssituaties, weerbaarheid, discipline